PARADIGMA CAVALERULUI HOMERIC. TERMENI CONCEPTUALI DEFINITORII AI EROULUI GREC

ADINA-DANIELA CRĂCIUNESCU
Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”

Cuvinte-cheie: *erou, paradigmă, onoare, noblețe, renume.*

Este un fapt bine cunoscut că eroii se bucură de un loc privilegiat în peisajul religios al grecilor: „numai în Grecia structura religioasă a eroului și-a găsit o expresie atât de perfectă; numai în Grecia eroii s-au bucurat de un prestigiu religios atât de mare, deși figuri comparabile eroilor greci se reîntâlnesc și în alte religii.”, afirma marele nostru istoric al religiilor în privința acestei categorii aparte de ființe create.[1]

Eroul homeric reprezintă un prototip uman, un imitator al modelului sacru, care este zeul: „formele de *agon* din sfera sacrului, având ca substanță sau model imaginea exemplară a mitului, proiectau prin ea imaginea exemplară a omului, invitându-l să-și depășească, prin elevație spirituală, propriile limite.”[2] Similitudinea cu zeul este, deci, una din coordonatele în jurul căreia gravitează ființa eroului: „Eroul homeric știe că singura *aretē* absolută aparține divinității. Dacă în această lume legendară omul comunică direct cu zeii, ascultându-le

[1] Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I, București, Editura Științifică, 1991, p. 258. În asentimentul exegetului român sunt și alți erudiți, autohtoni, sau alogeni. Conform Stellei Petecel, instituția agonisticii „a singularizat Grecia printre toate popoarele lumii antice.” (Stella Petecel, *Agonistica în viața spirituală a cetății antice*, București, Editura Meridiane, 2002, v. nota 8, p. 28), iar savantul german Erwin Rohde face următoarea afirmație: „credința în eroi a rămas multă vreme vie în popor și și-a păstrat un conținut plin de substanță.” (Erwin Rohde, *Psyché*, București, Editura Meridiane, 1985, p. 145).

[2] Stella Petecel, *op. cit.*, p. 17.

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

sfatul, invocându-le ajutorul, uneori chiar adresându-le reproșuri, el nu ar cuteza niciodată să se imagineze situat pe același plan cu ei, ci doar să aspire, atât cât permite natura umană, spre a le fi «asemănător» (*θεῖος ἀνήρ*), prin capacitatea de a excela în confruntarea cu egalii săi."[3] Așadar, eroul devine un model uman în măsura în care se raportează la modelul divin.[4] Să nu uităm, de asemenea, de Pindar, poetul religios care nu ezita să sublinieze în fiecare odă de-a sa ierarhia zeu–erou–om și să prezinte eroul mitic drept un model exemplar prin pietatea față de zei.

Eroii homerici se individualizează de muritorii obișnuiți printr-o serie întreagă de particularități, dintre care, de departe, „Trăsătura cea mai semnificativă, [...], constă în faptul că, deși la origine au fost oameni care au murit, spre deosebire de restul muritorilor ei acced după moarte la o condiție supraumană, care le permite să fie în continuare *activi*; este chiar condiția generică de erou, excepțională prin definiție, înregistrată de conștiința elenă ca aparținând unui trecut legendar."[5] Nu moartea propriu-zisă le conferă eroilor un statut aparte, supraomenesc și evidențiază caracterul eroic al unor aleși, proiectați de tradiție în îndepărtatul *illo tempore* (timpul originar revolut), ci activitatea conștientă de după moarte, creatoare și utilă oamenilor.

Excepționalitatea eroilor, faptul că nu oricărui pieritor îi era menit acest sfârșit o dovedește și caracterul miraculos al morții eroice: „din mulțimile de suflete care se îndreptau spre Hades, eroii, cărora le era menită o altă soartă, reprezentau numai o minoritate de aleși. Chiar dacă numărul celor ridicați la rangul de eroi a crescut mult, de fiecare dată când un suflet omenesc era ridicat la demnitatea de erou, acest lucru rămânea mereu un miracol, care, oricât de des s-ar fi repetat, nu

[3] *Ibidem*, p. 52.

[4] A se vedea, de asemenea, raporturile dintre zei și eroi, analizate de Stella Petecel la p. 24-25.

[5] *Ibidem*, p. 35. Aceeași concepție o regăsim și la Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 283: „O trăsătură caracteristică a eroilor este *moartea* lor. [...] Totuși, moartea lor este aceea care confirmă și proclamă condiția lor supraumană. Dacă nu sunt nemuritori, precum zeii, eroii se disting de oameni prin faptul că ei continuă să acționeze și după moarte".

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

putea deveni o regulă, o lege valabilă pentru toți."[6] Ceea ce înseamnă că în mentalul religios grec „nu din credința în eroi s-a dezvoltat credința într-o nemurire inerentă, prin însăși esența lor, tuturor sufletelor omenești".[7]

O altă caracteristică esențială a eroilor este aceea că „în ierarhia planurilor ontologice, eroii dețin o poziție intermediară între oameni și zei, fără însă a îndeplini rolul de mediatori între unii și alții".[8] Aceasta înseamnă că eroii nu au un statut propriu-zis divin; așa cum s-a văzut, eroii au fost inițial oameni, care abia după moarte au primit un statut superior. Însă această stare existențială a eroilor este ambiguă, „cu atât mai mult cu cât, încă de la naștere, se disting nu numai de condiția obișnuită a oamenilor, ci și între ei: unii descind din zei și muritoare sau invers, alții reprezintă fructul unei «duble paternități» (cum este cazul lui Herakles, născut din Zeus și Amphytrion, sau al lui Theseus, fiul lui Poseidon și Egeus); de asemenea, traiectoria lor diferă de la unul la altul, particularizându-i. [...] S-ar putea spune că eroii greci împărtășesc o modalitate existențială *sui-generis*, [...], acționând într-o epocă primordială, și anume în cea care urmează cosmogoniei și triumfului lui Zeus, imediat după apariția oamenilor."[9]

---

[6] Erwin Rohde, *op. cit.*, p. 153. Reputatul savant consideră această calitate eroică drept definitorie pentru aristocrația militară homerică, de vreme ce insistă asupra ideii și cu altă ocazie: „Dar dacă eroii sunt oameni care au devenit eroi, aceasta nu înseamnă că toți oamenii devin eroi după moarte. Dimpotrivă, chiar dacă numărul eroilor nu era strict limitat, rândurile lor sporind continuu, ei reprezintă totuși *o excepție*, sunt o minoritate aleasă care, tocmai de aceea, poate fi opusă oamenilor. Figurile principale, [...] reprezentanții exemplari ai acestei falange de eroi, sunt oameni a căror viață legenda și istoria o situează într-un trecut îndepărtat, sunt strămoși ai celor ce trăiesc mult mai târziu. Cultul eroilor nu este deci cultul sufletelor, ci [...] *cult al strămoșilor*." (*Ibidem*, p. 126). În ceea ce privește apartenența eroilor unei minorități, cea a aleșilor, regăsim aceeași viziune și la clasicista, Stella Petecel. (v. Stella Petecel, *op. cit.*, p. 38).

[7] *Ibidem*.

[8] Stella Petecel, *op. cit.*, p. 36.

[9] *Ibidem*, p. 36-37. După cum o mărturisește, această idee este preluată de autoare de la Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 283-284: „Într-un anumit sens, se poate spune că eroii se apropie de condiția divină grație morții lor: ei se bucură de o postexistență nelimitată, care nu este nici larvară, nici pur spirituală, ci constă într-o supraviețuire

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

Dacă nu le este înnăscută, nemurirea le este conferită eroilor de faima numelui (*κλέος*), respectiv de gloria faptelor de arme: „Eroul se bucură, de asemenea, de o «imortalitate» de ordin spiritual, de *glorie*, de perenitatea *numelui* său. El devine astfel modelul exemplar pentru toți aceia care se străduiesc să-și depășească condiția efemeră de muritori, să-și salveze numele de uitarea definitivă, să supraviețuiască în memoria oamenilor."[10] În privința faptei eroice trebuie precizate cele două trăsături definitorii ale acesteia: „este *individuală* (proiectând în prim plan proeminența unei singure figuri, autorul ei); este *exterioară*, actul reprezentând manifestarea (sau concretizarea) unei potențialități excepționale (care altfel ar rămâne latentă)."[11] Superioritatea eroilor homerici constă, astfel, „în a excela prin *vorbă* și *faptă*"[12], unitate ființială umană pe care o vom regăsi în formula armoniei dintre corp și spirit, care va face carieră în lumea grecească și reflectă întruchiparea perfecțiunii omenești, *καλοκάγαθία* (*kalokagathía*).[13] În concluzie, în epoca homerică, idealul paideutic eroic și aristocratic acesta este: „a fi «cel mai valoros» (*ἄριστος*), în orice împrejurare, prin tot ce te reprezintă ca ființă umană; a te arăta demn, prin noblețea personală, de noblețea de sânge a lungului șir de strămoși (*γένος*), care la rândul lor și-au cucerit rangul și prestigiul prin propria valoare. Imaginea gloriei lor, ca și faima altor eroi din vechime, funcționează ca model (*παράδειγμα*) paideic pentru tânărul astfel îndrumat."[14]

---

sui generis, pentru că ea depinde de rămășițele, urmele sau simbolurile trupurilor lor."

[10] Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 284.

[11] Stella Petecel, *op. cit.*, p. 50.

[12] *Ibidem*. „Dublul ideal de cavaler perfect: orator și războinic, capabil să aducă suzeranului său atât serviciul de sfătuitor, cât și serviciul de ostaș" este menționat și de H. I. Marrou: „*Odiseea* ne-o arată în aceeași manieră, pe Athena instruindu-l pe Telemachos sub chipul lui Mentes sau Mentor." (Henri-Irénée Marrou, *Istoria educației în antichitate*, vol. I, București, Editura Meridiane, 1997, p. 32).

[13] Despre „complexul *kalokagathia*" în *Odiseea*, a se vedea Florica Bodiștean, *Eroica și Erotica: Eseu despre imaginile feminității în eposul eroic*, București, Editura Pro Universitaria, 2013, p. 20-21.

[14] Stella Petecel, *op. cit.*, p. 50. Nu întâmplător Erwin Rohde identifică cultul eroilor greci cu cel al strămoșilor, surprinzând excelent evoluția acestuia de la origini și

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

Relația de interdependență între termenii greceşti *άρετή – τιμή – κλέος*[15] „sintetizează idealul de viață al eroului homeric.”[16] *Areté* (cuvânt intraductibil în limba română, convențional tradus prin „virtute” sau „valoare”) „este ființa eroului”[17]; „concentrând esența a tot ceea ce calitatea propriei naturi, modelarea ei în spiritul unei educații care cultivă excepția, precum și efortul personal dirijat, ea exprimă **nivelul suprem pe care-l poate atinge valoarea individuală**, făcând din erou un om exemplar (*aristos*). *Aretē* nu este identică, așadar, nici cu darul înnăscut, nici cu simplul rezultat al educației, nici cu vreun alt element înscris în codul eroic, luat separat. Ea reprezintă, [...], rezultanta unei complexități de trăsături și aspecte, iar veritabilul sens pe care i-l putem atribui ține de sfera perfecțiunii.”[18] *Timé* (cuvânt tradus prin „onoare”) „ca recunoaștere publică a valorii, este mai prețioasă pentru eroul homeric decât viața

până la apogeu: „Relația cu eroii este mai apropiată decât cea cu maiestatea zeilor din înalt; credința în eroi creează o altfel de legătură, mai intimă, între oameni și lumea superioară a spiritelor. La originea credinței în eroi stă cultul strămoșilor; cultul eroilor a rămas în esență un cult al strămoșilor, dar el s-a lărgit, devenind un cult al marilor suflete ale unor oameni din trecutul nu prea îndepărtat sau chiar recent, care, prin puteri speciale, de multiple feluri (și nu neapărat în primul rând morale), s-au ridicat deasupra semenilor lor.” (Erwin Rohde, *op. cit.*, p. 152). Este o bună ocazie să menționăm imaginea aureolată a unor figuri istorice devenite legendare, precum Ștefan cel Mare și Sfânt, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul, Vlad Țepeș etc., care, în cadrul culturii noastre, îndeplinesc rolul de strămoși iluștri, păstrați în memoria colectivă datorită unor fapte remarcabile, care-i individualizează.

[15] Henri-Irénée Marrou conturează imaginea idealizată a eroilor homerici, în care autorul vede **„cu totul altceva decât niște războinici barbari”** (Henri-Irénée Marrou, *op. cit.*, vol. I, p. 30), adică niște aristocrați războinici, raportându-se la aceeași terminologie: *areté* (*άρετή*) reprezintă „valoarea ideală, căreia viața însăși îi era sacrificată”, iar „în accepție foarte generală, valoarea în sensul cavaleresc al cuvântului, ceea ce face din om un brav, un erou”: „eroul homeric trăiește și moare pentru a incarna în conduita sa un anume ideal, o anume calitate a existenței, pe care o simbolizează acest cuvânt, *άρετή*.” (*Ibidem*, p. 37); *timé* (*τιμή*) este „singurul lucru care contează” (*Ibidem*, p. 38), etica homerică fiind una a onoarei; *kléos* (*κλέος*) este „gloria, renumele dobândit în mediul competent al vitejilor, este măsura, recunoașterea obiectivă a valorii.” (*Ibidem*, p. 37).

[16] *Ibidem*, p. 51.

[17] *Ibidem*, p. 52.

[18] *Ibidem*, pp. 51-52.

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

însăși."[19] „Onoarea rămâne centrul de convergență al întregii viziuni eroice despre viață. Numai onoarea dă vieții un sens înalt, o face demnă de a fi respectată și iubită. Respectul față de viață coincide, pentru erou, cu respectul față de sine, cu conștiința propriei valori, a propriei demnități. Inflexibil față de cei care-i ating onoarea, este la fel de inflexibil în a respinge o viață lipsită de onoare. El poate cădea în *hybris* printr-un exces de virtute, dar nu ar putea accepta sub nicio formă compromisul, meschinăria sau orice altă trăsătură ignobilă, străină de măreția sa interioară, străină de măreția faptei prin care se exprimă pe sine, indiferent de împrejurare."[20] În cazul lezării onoarei, eroul este obligat să-și apere propria cinste inclusiv cu armele, dacă împrejurarea o impune.[21] *Kléos* (cuvânt tradus prin „glorie") „suscitată de victorie (fie la Jocuri, fie pe câmpul de luptă) poate fi privită ca prelungire a elogiului adus valorii excepționale, destinată să reverbereze, de-a lungul generațiilor, numele eroului. **Idealizat, eroul va trăi atâta timp cât va rămâne înscris în memoria oamenilor.** Numai cuvântul poetului inspirat de Muze îl va imortaliza, fixând într-un prezent continuu efigia frumuseții pure a gestei sale, sublimată în model pentru posteritate."[22]

Deși eroii homerici aspiră spre perfecțiunea umană, nu întotdeauna caracterul lor însumează exclusiv virtuțile: „Provocarea eroilor nu cunoaşte limite. Ei îndrăznesc să violenteze chiar zeițele (Orion și Acteon o asaltează pe Artemis, Ixion o atacă pe Hera etc.) și nu șovăiesc în fața faptei sacrilege (Ajax o atacă pe Cassandra lângă altarul Atenei, Ahile îl doboară pe Troilos în templul lui Apollon). Aceste fărădelegi și ofense arată un ***hybris* nemăsurat**, trăsătură specifică naturii eroice. Eroii îi înfruntă pe zei ca și cum aceștia ar fi egalii lor, dar *hybris*-ul lor este, mereu, necruțător pedepsit de către

[19] *Ibidem*, p. 48.
[20] *Ibidem*, p. 52.
[21] A se vedea, de exemplu, *Iliada*, CXXIII, v. 401-447, 514-527, 566-613: în cadrul Jocurilor funerare oficiate de Ahile în cinstea mult iubitului său tovarăș, Patrocle, la cea mai iubită competiție – întrecerea cu care –, Menelau este învins de Antiloh prin șiretlic, iar nu prin vrednicie, motiv pentru care fratele Atridului se vede nevoit să-și apere onoarea.
[22] Stella Petecel, *op. cit.*, p. 53.

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

Olympieni."[23] Exemplar în acest sens este destinul lui Agamemnon, arhontele eroilor, care își merită sfârșitul rușinos ca sancțiune pentru lungul șir de sacrilegii comise, între care cel mai cunoscut este cel cu care debutează epopeea *Iliada*, când eroul îl ofensează pe zeul Apollon prin necinstirea preotului său, Hrises.[24] În *Odiseea* ni se povestește că Telemah, călătorind în Pilos, unde conducător era Nestor, acesta nu poate să-i ofere informații despre tatăl său, dar îi relatează finalul nedemn de care a avut parte Agamemnon, omorât de soața-i, Clitemnestra, în complicitate cu Egist. Impietatea comisă de Agamemnon la adresa zeilor, îndrăznind să se considere egalul lor și să pășească pe covorul roșu întins de infidela-i soață – onoare cuvenită doar ființelor divine – la întoarcerea din războiul troian, este exploatată tragic de către făuritorul acestui gen, Eschil, în tragedia omonimă, *Agamemnon*.

Semnificativă este o altă însușire a eroilor homerici, și anume că activitatea lor postumă este dependentă de locul în care li s-a oficiat ceremonialul funerar: „Pretutindeni, venerația unui erou se leagă de locul unde acesta își are *mormântul*. Este o regulă generală pe care o confirmă nenumărate cazuri particulare. De aceea, atunci când eroul se bucură de o venerație deosebit de adâncă, mormântul său, centru al acestei venerații, se înalță la un loc de cinste, în piața orașului, în pritaneu sau, ca mormântul lui Pelops la Olimpia, în *Altis*, exact în mijlocul incintei sacre în care se adună lumea în zilele de sărbătoare. Alteori mormântul eroului, protector al orașului și al țării, era așezat sub poarta orașului sau la marginea extremă a țării. Unde este mormântul, acolo se află și eroul, mormântul îi este locuința. [...] Ideea este de regulă că mormântul eroului conține osemintele sale. Aceste oseminte, orice rămășiță a trupului îl țin pe erou legat de mormântul său. De aceea, atunci când se dorea ca un erou, cu puterea lui protectoare, să fie legat de un oraș, i se aduceau de departe, din

[23] Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 285-286. Lipsa de măsură (*hybris*) le este caracteristică și oamenilor de bronz pomeniți de Hesiod în poemul *Munci și zile*.

[24] *Iliada*, C I, v. 9-13: *„cuprins de mânie pe craiul, / Molimă rea a stârnit prin oștire, pierind multe neamuri, / Fiindcă pe preotul Chryses primitu-l-a făr'de cinstire / Marele-Atrid, când acela veni la Ahei, la corăbii, / Ca să-și răscumpere fiica și dând necuprinse odoare."*

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

porunca oracolului, osemintele sau ce se considera a fi rămășițele lui pământești, pentru ca ele să fie îngropate în patrie. Există o serie întreagă de relatări care ne vorbesc despre asemenea transferuri de relicve. Cele mai multe sunt din timpuri foarte îndepărtate. [...]

Întrucât posesia rămășițelor trupești ale unui erou garanta posesia eroului însuși, orașele țineau adesea secret locul mormântului, pentru ca nu cumva străinii să le răpească prețioasele oseminte. Un mormânt este întotdeauna necesar pentru a-l lega pe erou de un anumit loc; uneori ajungea pentru aceasta, chiar și un «mormânt gol».”[25]

Cultul eroilor are în centru cavourile vitejilor, care găzduiesc relicve tămăduitoare: „acțiunea eroilor este mai strict delimitată, ea cuprinde doar patria și cercul strâns al celor ce-i venerează. Ei sunt legați de un loc anume, în timp ce zeii sunt de mult desprinși de orice contingențe (un erou desprins de legături locale tinde deja spre divinizare). Legați de un loc anume erau în mod sigur acei eroi care trimiteau din adâncurile pământului, unde locuiau, ajutor celor bolnavi sau preziceri pentru viitor. Astfel de intervenții nu puteau fi așteptate decât la mormântul lor, căci numai acolo își avea locuința.”[26]

---

[25] Erwin Rohde, *op. cit.*, pp. 130-131. Despre importanța monumentului funerar în cadrul cultului eroilor ne vorbesc și Stella Petecel, *op. cit.*, p. 38, precum și Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 283: „**Rămășițele eroilor sunt încărcate de redutabile puteri magico-religioase.** Mormintele, relicvele lor, cenotafurile operează asupra celor vii timp de secole. Într-adevăr, contrar obiceiului general, rămășițele eroilor sunt înmormântate în interiorul cetății; ele sunt admise chiar în sanctuare (Pelops în templul lui Zeus din Olympia, Neoptolemus în acela al lui Apollon, la Delfi). Mormintele și cenotafurile lor constituie centrul cultului eroic. Toate aceste fapte reliefează valoarea religioasă a «morții» eroice și a rămășițelor pământești ale eroului. Decedând, eroul devine un geniu tutelar care ocrotește cetatea împotriva invaziilor, a epidemiilor și a tot felul de flageluri.” Majoritatea exegeților (Erwin Rohde, H. I. Marrou, M. I. Finley, Stella Petecel etc.) insistă asupra rolului capital deținut de *mormânt* în cadrul cultului eroilor, fără însă a preciza motivul acestei semnificații aparte. Aspectul evidențiat de istoricul religiilor băștinaș apare în *Iliada*, în momentul în care, la moartea lui Hector, aheii îl deposedează pe eroul troian de arme și își înfig săbiile în trupu-i neînsuflețit, pentru ca *κῦδος*-ul dobândit de erou în luptă să treacă în arma care l-a atins: ceva din măreția, lumina și tăria eroului răpus se transferă eroilor rămași în viață (*Iliada*, CXXII, v. 361-377).

[26] *Ibidem*, p. 145.

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

Enumerăm lapidar alte câteva atribute care desăvârșesc portretul eroului grec din perspectivă homerică:

• „Nepieritori ca zeii, eroii nu erau cu mult mai puțin respectați, de zei deosebindu-i «doar faptul că nu-i egalau ca putere.»”[27] ;

• „darul de a cunoaște viitorul și de a transmite cele știute oamenilor aflați încă în viață era un atribut al tuturor sufletelor eroilor ridicați la rangul de spirite.”[28] Așa se explică faptul că „eroii oracolelor sunt legați întru totul de locurile unde li se află mormintele”.[29]

• trupul eroului era mistuit de flăcări pentru ca sufletul să nu fie reținut de rămășițele sale trupești și să rămână în lumea celor vii[30]: „obiceiul de a incinera cadavrul, mistuit astfel de foc, a slăbit în chip firesc credința că sufletul, reținut de rămășițele sale trupești, putea rămâne în lumea celor vii.”[31]

Dintre figurile eroilor homerici legendari se desprinde, prin unicitate și exemplaritate, „nobila și pura figură a lui Ahile [...] care incarnează idealul moral al cavalerului homeric perfect; el poate fi definit printr-un cuvânt: o morală eroică a onoarei.”[32] Tristețea lui Ahile, care l-a tulburat îndelung pe Nietzsche, sintetizează „pesimismul radical al sufletului elen”[33]: „Viața scurtă, obsesia morții,

---

[27] *Ibidem*.

[28] Erwin Rohde, *op. cit.*, p. 147. În *Iliada* (CXXIII, v. 62-107), sufletul lui Patrocle îi prezice lui Ahile sfârșitul *„sub zid, la bogații din Troia”*.

[29] *Ibidem* (v. și supra, nota 12).

[30] A se vedea, de exemplu, *Iliada*, CXXIII, v. 71-76: *„Dă-mi un mormânt cât mai iute, să trec și de poarta lui Hades: / Duhuri m-alungă departe, ce-s umbrele date pedepsei, / Și nu mă lasă să merg printre ele, trecând peste fluviu, / Ci rătăcesc tot așa, lângă casa cea mare-a lui Hades! // Jalea mă prinde, dă-mi mâna: căci nu voi pătrunde încoace / Iarăși, din Hades venind, când pe rug mă veți pune odată!”*.

[31] Erwin Rohde, *op. cit.*, p. 132.

[32] Henri-Irénée Marrou, *op. cit.*, p. 36.

[33] *Ibidem*. Asupra acestui pesimism specific mentalului grec insistă și Mircea Eliade, justificându-l prin particularitatea credințelor în existența de după moarte: „În opinia generală a grecilor, diferența radicală dintre zei și oameni este de ordin ontologic: zeii sunt nemuritori, în timp ce oamenii nu se bucură de *imortalitate*, ci, doar în cazuri izolate, cum sunt eroii, au parte de o post-existență beatifică. (Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 252, nota 15); „Moartea, totuși, nu rezolvă nimic, întrucât ea nu aduce extincția totală și definitivă. Pentru contemporanii lui Homer, moartea era o postexistență diminuată și umilitoare în beznele subpământene ale Hadesului, locuit

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

slaba consolare ce putea fi sperată de la viața de dincolo de mormânt: nu există încă nimic ferm în ideea unei sorți privilegiate ce ar putea fi primite în Câmpiile Elysee; cât despre destinul comun al umbrelor, această existență incertă și vană, ce deriziune! Se știe cum o judecă Ahile însuși în faimoasa apostrofă adresată, din Hades, lui Ulise, care admira felul respectuos cum umbrele de rând se retrăgeau din fața umbrei eroului: «Ah, nu mă înfrumusețează moartea, Ulise! Aș prefera, rândaș la boi, să trăiesc slujind un biet fermier, decât să domnesc peste acești morți, peste întreagă această lume stinsă!».

Această viață scurtă, pe care destinul lor de războinici le-o face încă și mai precară, eroii noștri o iubesc cu ardoare, din toată acea inimă atât de terestră [...]. Și totuși, această viață de aici, atât de prețioasă, nu reprezintă în ochii lor valoarea supremă. Ei sunt gata – și cu câtă hotărâre! – să se sacrifice pentru ceva mai înalt decât viața însăși, iar prin aceasta etica homerică este o etică a onoarei."[34]

Prin raportarea la ființa divină, prin activitatea misionară pusă în slujba oamenilor după moarte, prin lupta cu patimile (*hybris* nemăsurat) pentru dobândirea virtuților (onoarea, noblețea personală, dar și a sângelui, faima nemuritoare), nu în ultimul rând prin măreția faptelor, eroii homerici pot fi considerați, pe bună dreptate, modele umane demne de urmat, ființe muritoare excepționale care, prin viața lor exemplară, îi cheamă la perfecțiune și pe muritorii de rând. Nu întâmplător, paradigma eroului grec își găsește prelungirea în imaginea sfântului din tradiția creștină.

---

de umbre palide, lipsite de forță și memorie." (*Ibidem*, vol. I, p. 258) „Cu alte cuvinte, la greci moartea este asimilată cu uitarea; morții sunt aceia care și-au pierdut memoria." (*Ibidem*, vol. II, p. 189).

[34] *Ibidem*, p. 37. Aceeași idee o întâlnim și la filologul clasicist, Stella Petecel: „A alege fără ezitare, în situații limită, o moarte prematură dar glorioasă în schimbul unei vieți obscure înseamnă nu numai a alege între onoare și viață, ci a rămâne consecvent cu sine în a iubi viața doar sub forma ei cea mai înaltă. Eroul homeric poate fi recunoscut în cuvintele prin care Aristotel subliniază frumusețea morală a omului superior: «El va prefera bucuria intensă a unei clipe în locul unei durabile dar palide satisfacții, un singur an trăit în frumusețe decât mulți ani de viață mediocră, o singură faptă nobilă și mare decât multe și insignifiante. Așa se întâmplă, fără îndoială, cu cei ce-și sacrifică viața : ei aleg astfel pentru sine ceva de o înaltă frumusețe morală.»" (Stella Petecel, *op. cit.*, pp. 52-53).

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)

Bibliografie:

Bodiștean, Florica. 2013. *Eroica și Erotica: Eseu despre imaginile feminității în eposul eroic*. București: Editura Pro Universitaria.
Eliade, Mircea. 1991. *Istoria credințelor și ideilor religioase*. Vol. I. București: Editura Științifică.
Homer. 1998. *Iliada*. Traducere în hexametri, cu o Postfață, o Bibliografie esențială și Indici de Dan Slușanschi. București: Editura Paideia.
Marrou, Henri-Irénée. 1997. *Istoria educației în antichitate*. Vol. I. București: Editura Meridiane.
Petecel, Stella. 2002. *Agonistica în viața spirituală a cetății antice*. București: Editura Meridiane.
Rohde, Erwin. 1985. *Psyché*. București: Editura Meridiane.

THE PARADIGM OF HOMER' S HERO. REPRESENTATIVE CONCEPTUAL TERMS OF THE GREEK HERO

Abstract

Key-words: *hero, paradigm, honor¸ virtuosity, fame*

The Greek hero occupies a special place in Greek religiosity. He is a human model through its piety to gods, by being an imitator of the god, the sacred prototype to which the hero relates. At the same time, the Homeric hero is a chosen man, constituting a minority among the mortals, holding an intermediate position between god and man. The conscious activity of the Greek hero begins after his death and it is conditioned by the place where the funeral ceremony was celebrated. Practically, it is this creative and useful activity that transforms a mortal into a hero.

The Heroic virtuosity means a sum of virtues: *κλέος* - fame of name, *τιμή* - honor, *άρετή* - personal virtuosity, *γένος* - nobility of the people, but the character of the heroes it is not only a sum of the virtues, it is also defined by a violent nature, is marked by a *hybris* immeasurable, by the boldness of confronting even the gods, *hybris* cruelly punished by the gods.

Not by chance, the Greek hero's paradigm finds its prolongation in the image of the saint in the Christian tradition.

BDD-A32013 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:02:22 UTC)